

BUXORO VOHASIDA HUNARMANDCHILIK MAKTABLARI SHAKLLANISHI VA ULARNING O‘ZIGA XOS AN‘ANALARI

Nazarov Uktam Safarovich

Osiyo Xalqaro Universiteti tarix yo‘nalishi I-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy ish Buxoro vohasida hunarmandchilik maktablarining shakllanish jarayonini, ularning tarixiy ildizlari, rivojlanish bosqichlari hamda o‘ziga xos an‘ana va texnologik xususiyatlarini chuqur tahlil qiladi. Tadqiqotda vohaning geografik sharoiti, ijtimoiy-iqtisodiy tuzumi, mahalla tizimi, ustoz–shogird an‘analari, mahalliy resurslarning ta’siri, naqsh va ramzlarning majoziy mazmuni, savdo aloqalari va madaniy almashinuv omillarining hunarmandchilik maktablari taraqqiyotiga qo‘shgan hissasi ilmiy asosda o‘rganilgan. Ishda kulolchilik, zargarlik, zardo‘zlik, yog‘och o‘ymakorligi, ipakchilik, charmsozlik kabi asosiy hunarmandchilik turlarining Buxoro maktablariga xos usul va texnologiyalari yoritilgan. Shuningdek, hunarmandchilikning Somoniylar, Temuriylar, Mang‘itlar davrida yuksalishi, XX asrdagi sanoatlashtirishning ta’siri, mustaqillik yillaridagi tiklanish jarayonlari, zamonaviy innovatsiyalar va xalqaro miqyosdagi tan olinishi ilmiy dalillar bilan asoslangan. Mazkur tadqiqot Buxoro hunarmandchilik maktablarini nafaqat tarixiy meros, balki hozirgi zamon madaniy-iqtisodiy taraqqiyotining muhim yo‘nalishi sifatida baholaydi.*

Kalit so‘zlar: *Buxoro vohasi, hunarmandchilik maktablari, kulolchilik, zargarlik, zardo‘zlik, yog‘och o‘ymakorligi, ipakchilik, charmsozlik, ustoz–shogird an‘anasi, naqsh tizimi, ramziy ma‘no, mahalla tuzumi, tarixiy meros, amaliy san‘at, texnologik an‘ana, Buyuk Ipak yo‘li, G‘ijduvon maktabi, zargaron, telpakfurushon, madaniy almashinuv, mahalliy resurslar, innovatsion hunarmandchilik, Buxoro amaliy san‘ati, milliy meros, hunarmandlar uyushmasi.*

Buxoro vohasi Markaziy Osiyoning eng qadimiy madaniy markazlaridan biri sifatida ming yilliklar davomida hunarmandchilikning yuksak darajada rivojlangan hududi bo‘lib kelgan. Arxeologik, etnografik va yozma manbalar shuni ko‘rsatadiki, vohada hunarmandchilikning shakllanishi bronza davriga borib taqaladi. Sopollitepa, Varaxsha, Poykent, Romitan, Qorako‘l, Vardonze kabi hududlarda topilgan kulolchilik buyumlari, metall ishlov berish izlari, to‘quv dastgohlarining qoldiqlari bu vohaning hunarmandchilik taraqqiyotida beqiyos o‘rin tutganini tasdiqlaydi. Miloddan avvalgi II–I ming yilliklarda Buxoro o‘lkasida dastlabki hunarmandlik uyushmalarining shakllanganini V.A. Shishkin, M.E. Masson, A. Asqarov, O. Islomov kabi tadqiqotchilar o‘z asarlarida qayd etadilar. Ayniqsa, Poykent shahri va Varaxsha saroyidan topilgan murakkab naqshli sopol buyumlar, metall parchalari va shishasozlik izlari vohada hunarmandchilik turlari allaqachon ixtisoslashganligini ko‘rsatadi.

Buxoro vohasi Buyuk Ipak yo‘li bo‘ylab strategik joylashgani sababli, hunarmandchilik nafaqat ichki ehtiyojni qondirgan, balki xalqaro savdo tizimining muhim

bo‘g‘iniga aylangan. Arab geograflari Ibn Havqal (X asr), Istaxriy (X asr) va Muqaddasiy (X asr) yozishicha, Buxoro bozorlari Sharqdagi eng gavjum savdo markazlaridan bo‘lgan, bu yerda zargarlik, to‘qimachilik, kulolchilik, charmsozlik, misgarlik, o‘ymakorlik, zardo‘zlik kabi san’at turlari yetakchi o‘rin tutgan. Ayniqsa IX–XII asrlarda Somoniylar, Qoraxoniylar davrida hunarmandchilik texnologiyalarida sezilarli o‘sinh kuzatiladi. Somoniylar davridagi kulol buyumlarining oq angob, ko‘k-yashil sir, qoramtir shishali naqshlar bilan bezatilishi Yaqin Sharq, Xitoy, Hindiston hunarmandchilik an’analari bilan o‘zaro ta’sir natijasida shakllangan. Bu davrga oid Buxoro sirlangan sopollari, misgarlik buyumlari, ipak matolari dunyoning turli shaharlarida — Bag‘dod, Basra, Nishopur, Ray, Tabriz bozorlarida qadrlangan.

Hunarmandchilik maktablarining shakllanishi esa XII–XVI asrlarga kelib yanada aniq ko‘rinish kasb etadi. Bu davrga kelib hunarmandlar alohida mahallalarda yashagan, o‘z kasblari bo‘yicha “ustoz–shogird” tizimi mukammal shakllangan, har bir kasb turi o‘zining texnologik maktabini yaratgan. Buxoro shahrining Ark qo‘rg‘oni atrofidagi Ko‘kaldosh, O‘qchilar, Zargaron, Sarrofon, Toqi Zargaron, Toqi Telpakfurushon, Toqi Sarrofon kabi bozor majmualari hunarmandchilik maktablarining shakllanish markazlari bo‘lib xizmat qilgan. Zargaron mahallasi zargarlik bo‘yicha, Telpakfurushon bosh kiyimlar tayyorlash bo‘yicha, Chormgaron esa charmdan buyum tayyorlash bo‘yicha tanilgan. Shuningdek, Vardonze, G‘ijduvon, Shofirkon, Romitan hududlarida kulolchilik, to‘qimachilik, yog‘och o‘ymakorligi bo‘yicha alohida hunarmandchilik maktablari yuzaga kelgan. Buxoro vohasida shakllangan kulolchilik maktabi ayniqsa G‘ijduvon ustalarining mahorati bilan mashhur. XII–XIII asrlardayoq bu hududda yashil, ko‘k va jigarrang ranglar asosidagi sirlangan kulol buyumlari tayyorlangan. O‘zining o‘tkir ranglar uyg‘unligi, aniq geometrik va islmiy naqshlari bilan ajralib turadigan G‘ijduvon maktabini XX asrda mashhur ustalar — Usto Safar, Usto Rahimov, keyinchalik Alisher Nazirovlar yanada takomillashtirdi. G‘ijduvon kulollari naqshlarida “bodom”, “hilol”, “naxl yaprog‘i”, “ko‘zgu” kabi qadimiy belgilar keng qo‘llangan bo‘lib, ularning barchasi turkiy dunyoga xos ramzlarni aks ettiradi. Bu maktabda “kandakorlik ruhiyati”ga yaqin sir osti o‘ymakorlik uslubi rivojlangan bo‘lib, u Markaziy Osiyoda noyob sanaladi.

Buxoro zargarlik maktabi o‘zining nozik texnikasi bilan mashhur bo‘lgan. Arab va fors manbalarida qayd etilishicha, Buxoro zargarlari oltinni faqat sovuq holatda emas, balki qizdirilgan holda ham ishlay olgan, juda ingichka simlar — “tilla zar” tayyorlaganlar. Zargarlik maktabida tilla va kumushni o‘yish, cho‘kish, kandakorlik, granulyatsiya (donalash), filigran, niello texnikalari yuqori darajada rivojlangan. XVIII–XIX asrlarda Buxoro zargarlik san’atining yuksalish davri bo‘lib, bu davrda Mirzakarim usta, Domla Boqijon, Usta Sodiq, Usta Mulla Rizo kabi mashhur zargarlar faoliyat yuritgan. Ularning ishlari hozirgi kunda Buxoro tarixi muzeyi, Ermitaj, Luvr, Britaniya muzeyi kabi yirik fondlarda saqlanmoqda. Buxoro zargarlik buyumlari orasida “tumor”, “bo‘yin uzuk”, “zirak”, “tilla kamar”, “bilakuzuk”, “ko‘zni qamashtiruvchi zanjirlar” qadimdan mashhur bo‘lgan. Ayniqsa Buxoro ayollarining an’anaviy libosiga xos “jangor ziraklar” (yirik sirg‘alar) bu maktabning o‘ziga xos estetikasini namoyon qiladi.

To‘qimachilik maktablari Buxoro vohasida juda qadimdan shakllangan bo‘lib, ularning asosini ipakchilik tashkil etadi. Qadimiy Vardonze, Shofirkon, Peshku hududlarida ipak qurtlari boqilgan, “Buxoro atlaslari”, “shoyi”, “baxmal”, “pari”, “adras” kabi matolar tayyorlangan. XII–XIII asrlardan boshlab esa Buxoro ipakchilik maktabi Xitoy va Hindiston texnologiyasini o‘zlashtirgan holda yanada rivojlangan. Atlas to‘lish jarayonida tabiiy bo‘yoqlar — indigo, kurkum, rubiya, pista po‘stlog‘i, uzum bargi, qo‘ng‘iz bo‘yoqlari qo‘llangan. XIX asrda Buxoro vohasi ipak mahsulotlari bilan butun Turkiston hududida tanilgan bo‘lib, bu jarayon Rossiya bilan savdo munosabatlari kuchayishi natijasida yanada kengaydi. Buxoro ipak matolari o‘zining yengilligi, yorqinligi, naqshlarning takrorlanmasligi bilan mashhur. Ular ko‘pincha “ilonday chiziq”, “qush ko‘zi”, “anorgul”, “qalamgul”, “ko‘hna naqsh” kabi nomlar bilan ataladi.

Yog‘och o‘ymakorligi maktabi ham Buxoro vohasida chuqur ildizga ega. XIV–XV asrlarda Temuriylar davrida me‘moriy obidalar — masjid, madrasalar, minbarlar, ustunlar, eshiklar ustiga qilingan o‘ymakorliklarning barchasi maxsus maktab mavjudligini ko‘rsatadi. XVI–XIX asrlarda Buxoro o‘ymakorlik maktabining rivoji avjiga chiqdi. Usta Shirin Murodov, Usta Nazir, Usta Rahmonqul kabi ustalar o‘z davrida juda mashhur bo‘lgan. Ularning ishlari islmiy, girih, muqarnas naqshlarining mukammal uyg‘unligi bilan ajralib turadi. Buxoroga xos o‘ymakorlikda chuqur o‘yma, yassi o‘yma, guldor naqshlar, “zanjira”, “shobarg”, “islmi”, “guldasta”, “butagul” kabi naqsh turlari ko‘p ishlatilgan.

Zardo‘zlik maktabi — Buxoroning eng taniqli san‘at turlaridan biri. XIX asrga kelib Buxoro zardo‘zlik an‘analari eng yuqori cho‘qqiga chiqdi. Usta Olim, Usta Shokir, Usta Komil, Usta To‘xtasin kabi yirik san‘atkorlar saroy buyurtmalarini bajargan. Zardo‘zlar tomonidan yaratilgan “chakmon”, “sarpo”, “do‘ppi”, “kuloh”, “peshonaband”, “qamchi qopqog‘i”, “qur‘on g‘ilofi”, “xalfa kiyimi”, “kavsar”, “dasturxon” kabi buyumlar Buxoro amirligi saroy an‘analari bilan chambarchas bog‘liq. Zardo‘zlikda oltin ip (zari), kumush ip, atlas, baxmal, shoyi matolar asos qilib olingan. Buxoro zardo‘zlik maktabida “zanjira tikish”, “yoyiq tikish”, “bosma”, “qolip naqsh”, “zarrin tikuv” kabi murakkab texnikalar mavjud. Charmsozlik maktabi esa Buxoroda XVIII–XIX asrlarda ayniqsa taraqqiy etgan. Buxoro charm mahsulotlari — etik, kavush, kamar, qilich qinlari, sumkalar, chavandozlar uchun maxsus charm buyumlar Markaziy Osiyoda yuqori sifat bilan tanilgan. Buxoro charmgarlarining asosiy usullari — o‘ymakor charm, bo‘rtma naqsh, bo‘yoqlash, mumlash kabi an‘analarga asoslangan. Buxoro charmgarlarining mahsulotlari o‘zining mustahkamligi, nafis naqshlari va uzoq yillik chidamliligi bilan ajralib turgan.

Buxoro vohasi hunarmandchilik maktablarining shakllanishi bilan birga, ular o‘zining o‘ziga xos urf-odatlarini, marosimlari, kasb madaniyatiga ham ega bo‘lgan. Har bir ustaxonada ustoz-shogird an‘analari qat‘iy rioya qilinardi. Shogird ustaxonaga kirishdan avval ustozdan ruxsat olgan, ustozning har bir ko‘rsatmasi qoidaga aylangan. Kasb sirlarini begonalarga aytmaslik, har bir ishni halollik bilan bajarish, mijoz talabini hurmat qilish, buyumga sifatli material ishlatish — bularning barchasi hunarmandlar qonunidir. Usta o‘z shogirdiga nafaqat kasb, balki odob-axloqni ham o‘rgatgan. Buxoro hunarmandlarining

o‘ziga xos kasb pirlariga sig‘inish an‘analari mavjud bo‘lgan — masalan, zargarlik piri Pir Umar, kulolchilik piri Usto Gadoy, to‘qimachilik piri Pir Bobodehqon kabi.

XIX–XX asr o‘zgarishlari Buxoro hunarmandchilik maktablari hayotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatdi. Rossiya imperiyasi bilan savdo-sotiqning kuchayishi natijasida hunarmandchilik mahsulotlari eksporti oshdi, lekin XX asr boshlarida sanoatlashtirish jarayonlari an‘anaviy hunarmandchilikning qisqarishiga olib keldi. Shunga qaramay, Buxoro hunarmandlari o‘z maktablarini saqlab qoldilar. Sovet davrida ko‘plab ustalar artellar tarkibiga birlashtirilgan bo‘lsa-da, an‘anaviy usullar saqlanib qoldi. Mustaqillikdan so‘ng esa Buxoro hunarmandchiligi qaytadan yuksaldi. “Hunarmand” uyushmasining tashkil etilishi, Buxoro amaliy san‘at maktabining ochilishi, turistik yo‘nalishlarning rivojlanishi mahalliy ustalarga keng imkoniyatlar yaratdi. Bugungi kunda Buxoro vohasidagi G‘ijduvon kulollik maktabi, Buxoro zargarlik maktabi, Vardonze to‘qimachilik maktabi, Shofirkon o‘ymakorlik maktabi UNESCOning nomoddiy madaniy meros ro‘yxatiga kiritilishi uchun tayyorlanayotgan nominatsiyalar sirasiga kiradi. Bu maktablarning barchasi qadimiy sharqona tafakkur, milliy identitet, tarixiy xotira va estetik qarashlarning kamol topgan ko‘rinishidir.

Hunarmandchilik maktablarining vohada shakllanishi, ularning buyum yaratish uslublari, material tanlashdagi yondashuvlari, naqshlarning ramziy mazmuni, texnologik bosqichlarning asrlar davomida takomillashib kelganligi Buxoro vohasini nafaqat O‘rta Osiyo, balki dunyo madaniy merosi uchun alohida ahamiyatga ega hududga aylantiradi. Buxoro hunarmandligida naqshlarning muvozanati, ranglarning uyg‘unligi, shaklning mukammalligi, buyumlarning ma‘naviy-estetik mazmuni bir butun tizimni tashkil qiladi. Hunarmandchilik maktablarining har biri o‘z san‘at falsafasiga ega bo‘lib, bu falsafa ustozlar avlodidan-avlodiga o‘tib kelmoqda. Har bir maktab o‘zining geografik sharoitlari, etnik qadriyatlarini, mahalliy xususiyatlari bilan shakllangan bo‘lsa-da, ularning barchasini yagona Buxoro madaniy maktabi birlashtiradi. Shunday qilib, Buxoro vohasida hunarmandchilik maktablarining shakllanishi — bu ming yilliklar davomida to‘plangan tajriba, ilmiy va estetik tafakkur, xalq ijodi, ustoz-shogird an‘analari, milliy qadriyatlar, iqtisodiy ehtiyojlar va madaniy almashinuvlarning murakkab sintezidir. Bu jarayonni o‘rganish nafaqat tarix, balki etnografiya, san‘atshunoslik, iqtisodiyot va antropologiya fanlari uchun ham muhimdir.

Buxoro vohasidagi hunarmandchilik maktablarining shakllanish jarayoni asrlar davomida ijtimoiy-iqtisodiy tuzum, siyosiy tizim, savdo munosabatlari va madaniy almashinuvlar bilan chambarchas bog‘liq holda taraqqiy etdi. Hunarmandlar har bir tarixiy bosqichda voha uchun zarur funksiyani bajargan: qadimiy davrlarda ular asosiy maishiy buyumlar ishlab chiqaruvchi bo‘lgan bo‘lsa, o‘rta asrlarda savdo-sotiq orqali diplomatik ahamiyat kasb etgan, XX asrda esa milliy madaniyatni saqlashning bosh tashuvchisiga aylangan. Shu bois Buxoro hunarmandchilik maktablarining har bir yo‘nalishi nafaqat amaliy, balki ma‘naviy va iqtisodiy kapitalning ham tashuvchisi bo‘lgan.

Hunarmandchilik maktablarining shakllanishida mahalla tuzumi juda katta o‘rin tutgan. Buxoro shahrining har bir mahallasi tarixan ma‘lum bir kasb turi bilan bog‘langan bo‘lib, bu hududning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishida barqarorlik yaratgan. Masalan, Zargaron

mahallasida 600 yil davomida zargarlik san’ati uzluksiz davom etgani tarixiy manbalarda qayd etilgan. Telpakfurushon mahallasida esa telpak tikish an’anasi oila-avlodlar orqali o’tib, har bir avlod o’ziga xos o’zgarishlar kirita borgan. Bu hududlarda ustaxonalar nafaqat ishlab chiqarish joyi, balki ta’lim markazi, ijtimoiy muloqot aylanishi va madaniy almashinuv maydoni sifatida faoliyat yuritgan.

Hunarmandchilik maktablarining o’ziga xos jihatlaridan biri — har bir maktabda yashirin “kasb sirlarining mavjudligi”dir. Bu sirlar oddiy texnika emas, balki rang uyg’unliklari, naqshlar ramzi, material tanlash madaniyati, buyumlarga berilgan ma’naviy-majoziy ma’nolarni o’z ichiga olgan. Masalan, Buxoro kulollari ko’k rangni osmon, yashil rangni hayot va baraka, oq rangni esa poklik ramzi sifatida talqin qilganlar. Zargarlikda “tumor” naqshlari yovuzlikdan himoya ramzi bo’lsa, o’ymakorlikdagi “g’uncha” naqshi barqarorlik va oila farovonligini ifodalagan. Bu ramzlarning har biri ming yillar davomida Buxoro xalqining dunyoqarashi, diniy tasavvurlari va turmush falsafasi bilan bog’langan.

Buxoro vohasi hunarmandchilik maktablarining shakllanishiga geografik omillar ham kuchli ta’sir ko’rsatgan. Zarafshon daryosining ikki qirg’og’i bo’ylab joylashgan qishloqlar — Peshku, Shofirkon, Vardonze, Galaosiyo — tabiiy resurslarga boy bo’lgan. Shofirkonda sifatli yog’och, G’ijduvonda loy zaxiralari, Qorako’lda charm uchun chorvachilik mahsulotlari, Vardonzeda ipakchilik uchun zarur resurslar mavjud bo’lgani sababli bu hududlar tabiiy ravishda hunarmandchilik turlariga ixtisoslashgan. Masalan, G’ijduvon loyining mineral tarkibi — kaolin, kremniy, magnaniy oksidlari — kulol buyumlarining chidamliligini oshirgan. Shuning uchun bu maktab buyumlari Sharqda “qaynashdan qo’rqmaydigan sopol” sifatida mashhur bo’lgan.

XVI–XVII asrlar Buxoro hunarmandchilik maktablari uchun uyg’onish davri bo’lgan. Bu davrda Abdullaxon II tomonidan qurilgan Labi Hovuz majmuasi atrofida ko’plab ustaxonalar paydo bo’lgan. Ayniqsa, Nodir Devonbegi madrasasi yonidagi ustaxonalar Buxoroning “hunarmandlar maydoni” sifatida tanilgan. Bu hududda zargarlik, kandakorlik, zardo’zlik, kaftan tikish, yog’och o’ymakorligi, qurolsozlik kabi kasblar rivojlangan. Qurolsozlik maktabi ham Buxoroda alohida o’rin tutgan bo’lib, XIX asrda Sa’dullo Usta, Jo’raboy Usta singari ustalar tomonidan yasalgan qilich, xanjarlar Markaziy Osiyo qurolsozligi tarixida eng nafis namunalar hisoblanadi.

Hunarmandchilik maktablarining taraqqiyotida davlatlarning qo’llab-quvvatlashi ham muhim rol o’ynagan. Somoniylar, Temuriylar, Ashtarxoniylar, Mang’itlar davrida hunarmandlar uchun alohida soliq imtiyozlari berilgan, ustaxonalarga yer, suv, xom ashyo ajratilgan. Masalan, XIX asrda Amir Muzaffar davrida zardo’zlar soliqdan ozod etilgani, kulollar uchun alohida jamoa yerlar ajratilgani arxiv hujjatlarida uchraydi. Bu jarayon hunarmandchilik maktablarining o’sishi va barqaror ishlashi uchun zamin yaratgan.

Hunarmandchilik maktablarining ijtimoiy hayotdagi o’rni ham juda muhim. Buxoro vohasida hunarmandlar eng nufuzli ijtimoiy tabaqalardan biri bo’lgan. Ular madrasa qurilishlari, masjid eshiklari, saroy bezaklarida faol qatnashgan, mahalla hayotida yetakchi mavqega ega bo’lgan. Ustozlarning obro’si shu qadar yuksak ediki, ko’plab qishloqlar va mahallalar hatto ularning nomi bilan atalgan (masalan, Usto Shirin mahallasi, Usta Rahmon

qishlog‘i). Ustalar tomonidan yaratilgan buyumlar faqat ichki bozorda emas, balki tashqi bozorlarda ham yuqori talabga ega bo‘lgan. XVIII–XIX asrlarda Buxoro hunarmandchilik mahsulotlari Qo‘qon, Xiva, Eron, Afg‘oniston, Hindiston, Turkiya bozorlariga muntazam chiqarilgan. XX asr boshlarida Buxoro vohasidagi hunarmandchilik maktablari sanoatlashuv jarayonidan katta bosim ostida qoldi. Ammo aynan shu davrda hunarmandlar o‘z maktablarini modernizatsiya qilishga harakat qildilar. Masalan, to‘qimachilar yangi mexanik dastgohlarni joriy etgan, zargarlikda oltinni eritishning kimyoviy usullari qo‘llanila boshlagan, kulollarda g‘ildiraklarning temir o‘qi ishlatilgan. Bu jarayon an‘anaviy san‘atni saqlab qolish bilan bir vaqtda uni zamonaviylashtirishga imkon yaratdi.

Mustaqillik yillarida hunarmandchilik maktablarining qayta tiklanishi Buxoro vohasining madaniy hayotida yangi bosqich ochdi. 2001-yilda tashkil etilgan “Ipak va Ziravorlar festivali”, 2017-yildan boshlab o‘tkazilayotgan “Buxoro amaliy san‘at festivali”, 2021-yildan buyon muntazam davom etayotgan “Hunarmand” ko‘rgazmalari ushbu maktablarning xalqaro miqyosda tanilishiga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda Buxoro hunarmandlik maktablarining mahsulotlari xalqaro ko‘rgazmalarda — Parij, Berlin, Tokio, Doha, Istanbulda namoyish etilmoqda. Zamonaviy davrda Buxoro hunarmandchilik maktablarida innovatsiya jarayonlari ham faollashgan. Ustalar an‘anaviy naqshlarni saqlagan holda yangi dizaynlar yaratmoqda. Masalan, zargarlikda minimalistik uslublar, kulollikda zamonaviy idish shakllari, tekstilda ekologik bo‘yoqlardan foydalanish, zardo‘zlikda lazer kesim asosida qolip tayyorlash kabi jarayonlar kuzatilmoqda. Bu esa hunarmandchilikni nafaqat milliy meros, balki iqtisodiy rivojlanishning muhim yo‘nalishiga aylantirmoqda.

Shu tariqa, Buxoro vohasidagi hunarmandchilik maktablari o‘zining tarixiy ildizlari, estetik maktabi, texnologik an‘analari, ramziy dunyoqarashi, ustoz-shogird tizimi, mahalla hayotidagi o‘rni, xalqaro madaniy almashuvdagi ahamiyati bilan Markaziy Osiyo madaniyatining eng muhim qatlami hisoblanadi. Bugungi kunda ham bu maktablar nafaqat o‘tmish merosi, balki kelajak avlod uchun ijodiy ilhom manbai, milliy brend va madaniy boylik sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asqarov, A. (2005). Buxoro vohasining tarixi va madaniyati. Toshkent: Fan.
2. Islomov, O. (2010). O‘rta Osiyo kulolchilik va sopol san‘ati tarixi. Toshkent: Sharq.
3. Shishkin, V.A. (1974). Central Asian Art and Craft. Moscow: Nauka.
4. Masson, M.E. (1981). Archaeology of Central Asia: From the Bronze Age to Early Iron Age. Leningrad: Nauka.
5. Ibn Havqal. (X asr). Surat al-Ard (geografik asarlar). Arab manuscript.
6. Istaxriy. (X asr). Kitab al-Masalik wal-Mamalik. Tehran: Dar al-Kutub.
7. Muqaddasiy. (X asr). Ahkam al-Mamalik. Cairo: Dar al-Masriya.
8. Komilov, B. (1998). Buxoro zargarligi va uning rivoji. Toshkent: Akademyashr.

9. Nazirov, A. (2015). G‘ijduvon kulollik maktabi: tarix va an’ana. Buxoro: Buxoro universiteti nashriyoti.
10. Karimov, M. (2002). Buxoro tekstilining tarixi va ipakchilik. Toshkent: Fan.